

Stockholm 2025-04-09

Ju2025/00016
Justitiedepartementet
Grundlagsenheten

Via epost:
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L6@regeringskansliet.se

Remissyttrande över SOU 2024:96 Mediegrundlagarna och tillgänglighetskrav för vissa medier

Svenska Förläggareföreningen har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade betänkande, och vill anföra följande. Svenska Förläggareföreningen begränsar sitt yttrande till de delar som avser e-böcker.

Om Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen är de svenska allmänutgivande bokförlagens branschorganisation. Våra medlemmar är professionella bokförlag vars utgivning spänner över alla genrer och format. De representerar de största förlagen och de mindre; skönlitterära förlag såväl som fackboksförlag och barn- och ungdomsutgivare.

Svenska Förläggareföreningens inställning

Svenska Förläggareföreningen delar utredningens bedömning att det med nuvarande grundlagsreglering saknas förutsättningar att på e-boksfiler som skyddas av TF eller YGL ställa formkrav som syftar till att underlätta tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Föreskrifter med sådana krav förutsätter ändring av såväl TF som YGL.

Intresset av att underlätta för personer med funktionsnedsättning att ta del av och kunna tillgodogöra sig *information* ska väga tungt. Detta intresse måste dock balanseras mot upphovspersoners rätt till sina verk som är grundlagsskyddade genom 2 kap. 16 § RF. Vi saknar ett resonemang härom i utredningen. Dessutom, precis som framhålls i betänkandet, hör e-böcker till medieslag som åtnjuter ett särskilt skydd i YGL. Ändringar i grundlagarna ska göras med stor försiktighet. Vidare är det vår uppfattning att frågorna om tillgänglighetsanpassningar drivs framåt ändå, både av kundernas kravställning och av teknikutvecklingen inte minst genom AI-verktygens framfart.

Med detta sagt finns det förståelse för att utredningen landar i slutsatsen att föreslå grundlagsändringar för att tillgodose tillgänglighetsdirektivets krav på e-böcker, och vi tillstyrker förslaget i denna del.

Förhållandet mellan 17 § upphovsrättslagen och tillgänglighetslagens bestämmelser om e-böcker

För personer med en funktionsnedsättning som påverkar förmågan att ta del av en tryckt bok finns sedan många år i Sverige en laglig möjlighet att få del av boken i anpassad form. Med stöd av 17 § upphovsrättslagen får särskilt anpassade exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk framställas och tillgängliggöras utan samtycke från upphovsrättsinnehavaren och utan ekonomisk kompensation. I och med att Marrakechfördraget införlivades i svensk rätt 2018 utökades inskränkningen i upphovsrättslagen ytterligare.

Möjligheten att utan kostnad få del av ett verk anpassat efter individens särskilda behov har haft stor betydelse ur ett användarperspektiv. För en upphovsperson är dock bestämmelsen en ingripande inskränkning i den upphovsrättsliga ensamrätten till ett verk. Varje inskränkning i upphovsrätten innebär en minskad möjlighet för en upphovsperson att få ersättning för nyttjandet av ens skyddade verk.

Inskränkningen av upphovsrätten i 17 § upphovsrättslagen kan endast anses befogad i den mån behovet av särskilt anpassade format inte tillgodoses av marknaden. I och med införandet av tillgänglighetsdirektivet i svensk lag ställs krav på förlagen att producera tillgänglighetsanpassade e-böcker. Som konsekvens kommer den kommersiella marknaden framöver att erbjuda böcker i format som är anpassade efter personer med olika funktionsnedsättningar vilka påverkar läsförmågan. Det finns med andra ord en risk för överlappning mellan 17 § upphovsrättslagen och införlivandet av tillgänglighetsdirektivet i svensk rätt som noggrant måste utredas. Det är otänkbart att tillämpningen av 17 § upphovsrättslagen förblir oförändrad efter ikraftträdandet av tillgänglighetslagens bestämmelser.

Svenska Förläggareföreningen

Mikaela Zabrodsky, vd